

**Рішення разової спеціалізованої вченої ради ДФ 26.133.027
про присудження ступеня доктора філософії**

Разова спеціалізована вчена рада ДФ 26.133.027 Київського університету імені Бориса Грінченка виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації), місто Київ, прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка на підставі прилюдного захисту дисертації Тютюми Тетяни Сергіївни «Формування синтаксичної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури з використанням інформаційно-комунікаційних технологій» за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки 27 червня 2023 року.

Тютюма Тетяна Сергіївна, 1994 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила у 2018 році Маріупольський державний університет за спеціальністю «Філологія».

Тимчасово не працює.

Дисертацію виконано у Київському університеті імені Бориса Грінченка.

Науковий керівник: Вінтонів Михайло Олексійович, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Факультету української філології, культури і мистецтва Київського університету імені Бориса Грінченка.

Здобувачка має 14 наукових праць, із яких 12 одноосібні, зокрема 5 публікацій у наукових виданнях, включених на дату опублікування до Переліку наукових фахових видань України, одна у співавторстві, яка опублікована у періодичному науковому виданні, проіндексованому у базі даних Web of Science Core Collection; 8 публікацій (з них 1 у співавторстві), у яких додатково висвітлено наукові результати дисертації.

1. Vintoniv, M., Grachova, A., Fedorova, Y., Novikova, O., Tiutiuma, T. Adverbial Time Indicators of Correlation of the Event with the Actual Moment: Structure, Semantics, Functions. *Postmodern Openings*. 2020. Vol. 11. Iss.2. Supl 1. P. 327-343. ISSN видання 2068-0236. DOI статті <https://doi.org/10.18662/po/11.2Supl/196> Вебпосилання на видання <https://lumenpublishing.com/journals/index.php/po/article/view/2722>
2. Тютюма, Т. С. Типологійні вияви простого ускладненого речення крізь призму дидактичного аспекту. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. 2019. Серія: Педагогічні науки. (Вип. 2). Бердянськ: БДПУ. С. 310–318. ISSN видання 2412-9208. DOI статті <https://doi.org/10.31494/2412-9208-2019-1-2-310-318> Вебпосилання на видання <https://pedagogy.bdpu.org.ua/2019/10/23/vypusk-2-2019/>
3. Тютюма, Т. С. Використання мобільних технологій під час викладання синтаксису. *Інноваційна педагогіка*. 2019. №17. Т.2. С. 122–125. ISSN видання 2663-6085. DOI статті <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-17-2-27> Вебпосилання на видання http://innovpedagogy.od.ua/archives/2019/17/part_2/29.pdf

У дискусії взяли участь голова і члени разової спеціалізованої вченої ради:

Овсієнко Людмила Миколаївна – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри української мови Факультету української філології культури і мистецтва Київського університету імені Бориса Грінченка, зауваження:

1. Вважаємо, що підрозділ 1.1. (с. 27-28) переобтяжений відомостями про історію розвитку методики навчання синтаксису в закладах освіти, що спричиняє певну диспропорцію в структурі дисертаційної роботи. Крім того, більше уваги приділено розгляду історії розвитку методики навчання синтаксису в початковій і загальноосвітній школі.

2. У формулюванні наукової новизни не зазначено опис історії розвитку методики навчання синтаксису в закладах освіти, хоч, як зазначалося вище, у роботі приділено значну увагу означеній проблемі.

3. Вважаємо, що недоцільно в сучасних дослідженнях покликатися на праці російських науковців (с. 195, позиція 112; с. 196, позиції 129-130).

4. У підрозділі 2.2. «Інформаційно-комунікаційні технології як засіб формування синтаксичної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури» докладно проаналізовано праці сучасних науковців, присвячених проблемі використання ІКТ в освітньому процесу, проте дидактичні особливості засобів ІКТ (цифровий нарратив, ментальні картки, інфографіка, флеш-картки тощо) описано без належного обґрунтування.

5. Одним із основних складників розробленої дисертанткою моделі формування синтаксичної компетентності є система традиційних та інноваційних методів навчання. Нашу увагу привернули саме пропоновані здобувачкою інноваційні методи, з-поміж яких виокремлено метод групування, метод прогнозування або заперечення, бесіду за Сократом, «прес», метод демонстрування, асоціативний куш та ін. (с.4, с.6, с.68, с. 69, с.107, с.108, с.143 та ін.). Ми не заперечуємо актуальності означених «методів», проте маємо сумнів щодо їх інтерактивності. Окрім того, вчені (Кучерук О. А., Горошкіна О. М. та ін.) пропонують трактувати їх не методами, а прийомами. Тому дисертантці варто було б дослухатися до порад науковців.

Караман Ольга Володимирівна – кандидат педагогічних наук, професор, професор кафедри української мови Факультету української філології культури і мистецтва Київського університету імені Бориса Грінченка, зауваження:

1. У контексті переосмислення напрацювань українських лінгводидактів недоцільним вважаємо уналежнення до статусу «метод» таких термінних

понять, як «мозковий штурм», «асоціативний куш», «гіпотеза», «прес» тощо, оскільки в сучасному лінгводидактичному дискурсі їх схарактеризовано як методичні прийоми.

2. Значну увагу в тексті дисертаційної праці приділено характеристиці підходів як стрижневих складників методики формування синтаксичної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Проте як дискусійну позицію здобувачки розглядаємо поділ їх на основні й супровідні загальною кількістю 7 номінацій, оскільки умовний поділ нерівномірно роззосереджує увагу на визначальних характеристиках їх.

3. Доцільно було б у графічній моделі пропонуваної методики формування синтаксичної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури з використанням інформаційно-комунікаційних технологій подати етапи реалізації дослідно-експериментального навчання, що сприяло б візуалізації тяглості процесу експериментально-дослідного навчання, а також внутрішньої логіки змін на різних етапах педагогічного експерименту, викладених на стор. 143 та 144- 148.

4. У дисертаційній праці подекуди натрапляємо на окремі стилістичні й технічні огріхи.

Горошкіна Олена Миколаївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувачка відділу навчання української мови та літератури Інституту педагогіки НАПН, зауваження та побажання:

1. Характеризуючи історію становлення методики навчання синтаксису, доцільно було б проаналізувати праці Валентина Горяного, Людмили Шитик, присвячені синтаксису української мови. Недоцільно зараховувати до сучасних дослідників психологів Г.Костюка (1899-1982) і С.Рубінштейна (1889-1960).

2. У підрозділі 1.3. «Лінгводидактичні засади формування синтаксичної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури» дещо порушено логіку викладу: спочатку йдеться про прийоми навчання синтаксису (с.65-66), потім про форми, методи, після чого знову подано інформацію про прийоми (с.70). У лінгводидактиці вироблено таку послідовність визначення лінгводидактичних засад: підходи, принципи, форми, методи, прийоми, засоби.

3. У моделі методики формування синтаксичної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури, представленій у підрозділі 3.1 на с. 143, не відображено інформацію про форми навчання, хоча в тексті дисертації про них ідеться.

4. Видається логічним відомості про критерії, показники та рівні сформованості синтаксичної компетентності майбутніх учителів включити до третього розділу, у якому відображено перебіг і результати експерименту, а не другого, як це зроблено в дослідженні.

5. Робота виграє б, якби авторка приділила більше уваги проблемним питанням синтаксису української мови, що виникають у шкільній практиці, зокрема явищам синкретизму.

6. Варто відзначити серйозне теоретичне підґрунтя, базоване на використанні мовознавчих відомостей та швидкому реагуванні лінгводидактики на зміни у мовознавстві, що відображено в науковій праці (зокрема, аналіз вправ з підручників, запропонованні дисертанткою квазіпедагогічних ситуацій). Описаний Т. С. Тютюмою лінгводидактичний аспект у процесі навчання мовознавчих дисциплін, на нашу думку, можна інтерпретувати і в навчання інших мовознавчих дисциплін, наприклад, фонетики, лексикології тощо.

Кулик Олена Дмитрівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри української лінгвістики і методики навчання Університету Григорія Сковороди в Переяславі, зауваження та побажання:

1. На нашу думку, недоцільним є надуживання в тексті наукової праці категорійних понять «знання», «уміння», «навички» (с. 49, 51, 57, 77, 88, 107, 128 й ін.), адже в темі дисертації заявлено про формування синтаксичної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури з використанням ІКТ. Навіть описуючи критерії та показники рівнів сформованості синтаксичної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури (с. 126–133), авторці не вдалося оминати вживання означених термінів. Унаочнення залишків попередньої (ЗУНівської) традиції в авторській методиці, на наше переконання, певною мірою зміщує акценти з формування готовності та здатності особистості практично діяти, осмислювати значення своїх дій, керувати ними, творчо застосовувати набутий досвід у різних ситуаціях на накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок.

2. У параграфі 2.1. авторка проводить порівняльний аналіз оприлюднених на сайтах різних ЗВО робочих програм із синтаксису як окремого ОК або в межах ОК «Сучасна українська літературна мова». Проаналізовано курс і семестр вивчення; загальну кількість кредитів та годин, розподіл їх за видами навчальних робіт; кількість змістових модулів; види підсумкового контролю; рекомендовану (основну, допоміжну) літературу. Однак дослідниця оминула увагою очікувані результати навчання (компетентності та ПРН / РН), що в межах створення методики формування синтаксичної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури з використанням ІКТ видається нелогічним, адже саме компетентності максимізують здатність майбутнього вчителя української мови і літератури до успішного професійного розвитку та працевлаштування.

3. У цьому ж параграфі проаналізовано зміст актуальної навчально-методичної літератури, якою послуговуються викладачі під час підготовки

майбутніх учителів української мови і літератури. З-поміж інших проаналізовано академічне видання «Сучасна українська літературна мова: Синтаксис» за ред. І. Білодіда (1972), «Грамматика української мови. Синтаксис» І. Вихованця (1993), «Синтаксис сучасної української мови. Проблемні питання» авторів І. Слинька, Н. Гуйванюк, М. Кобилянської (1994). У підсумку зазначено, що зміст навчально-методичного забезпечення «ґрунтується на сучасних теоретико-методичних засадах <...>». Чи можемо видання 70-х, 90-х років ХХ ст. уналежнити до сучасних теоретико-методичних засад? Розуміємо, праці фундаментальні, однак, оскільки перелік рекомендованої літератури в робочих програмах, зазвичай, має вміщувати видані за останні 5–10 років підручники й навчальні посібники, авторці варто було б пояснити, чому саме давнішими активно послуговуються викладачі під час навчання синтаксису, адже наявні й насправду сучасні, як-от «Синтаксис української мови» (авторський колектив М. Вінтонів, Л. Сегін, Т. Вінтонів, 2016) й інші, на яких дослідниця також зауважила.

4. У параграфі 2.2. Т. С. Тютюма вказує на державні документи, що декларують, зокрема, впровадження ІКТ у процес навчання (с. 97). У контексті досліджуваної проблеми цілком виправданим було б звернутися й до Концепції цифрової трансформації освіти і науки на період до 2026 року, яка спрямована, зокрема, на подолання проблеми відсутності якісного цифрового освітнього контенту для здобуття освіти й один із напрямів визначає як «Ефективне використання цифрових технологій в освітньому процесі».

5. Уважаємо, що для якісної організації експериментально-дослідного навчання та кращого сприйняття інформації про перебіг кожного етапу, окрім моделі методики формування синтаксичної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури (с. 143), авторці доречно було б розробити й віддзеркалити (скажімо, в додатках) план-програму означеного навчання й подати її складники в таблиці, до прикладу: «Тема», «Кількість годин», «Очікувані результати навчання», «Методи, прийоми, форми», «Види вправ», «Засоби ІКТ» (відповідно до теми) тощо.

6. На нашу думку, дисертантка працювала на випередження освітньої траєкторії, адже актуальною робота є не лише в контексті Концепції цифрової трансформації освіти і науки на період до 2026 року, а й у змісті програми «Education 4.0». Саме тому на перспективу рекомендуємо видати електронний підручник з синтаксису української мови, що базуватиметься на розробленій Вами методиці.

Караман Станіслав Олександрович – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри української мови Факультету української філології культури і мистецтва Київського університету імені Бориса Грінченка, висловив побажання та зауваження:

1. Оскільки проблематика дослідження Тетяни Сергіївни Тютюми занурена в потреби сучасної освітньої практики, доцільно було б, на нашу думку, в додатках подати інструктивно-методичні описи опрацювання тем, де виникали в студентів труднощі в засвоєнні синтаксичного матеріалу та під час виконання вправ і завдань проблемного характеру з використанням потужного електронного ресурсу й алгоритмізувати шляхи подолання утруднень.

2. У дисертаційній праці описано зарубіжний досвід науковців про використання ІКТ в освітньому процесі. Очевидно, варто було б виокремити здобутки зарубіжних дослідників, які стануть у нагоді українським розробникам програмного забезпечення з мовознавчих дисциплін.

3. Подану систему вправ і завдань, розроблених з використанням ІКТ, доцільно було б диференціювати на ті, що зорієнтовані на ґрунтовне засвоєння синтаксичної теорії у вищій школі, а також на ті, які безпосередньо стосуються шкільної освіти за рівнями (стандарт, філологічний профіль). Як побажання на перспективу – у співавторстві з науковим керівником підготувати електронний посібник у двох частинах: перша частина – для майбутніх учителів української мови і літератури; друга – для учнів старших класів закладів загальної середньої освіти.

Результати відкритого голосування:

«За» – 5 членів ради,

«Проти» – немає,

«Утримались» – немає.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада ДФ 26.133.027 присуджує Тютюмі Тетяні Сергіївні ступінь доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Голова разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 26.133.027

Станіслав КАРАМАН